

Havacılık Sektörüne Yönelik Terör Eylemleri

ve Bunlara Karşı Alınan Önlemler

Terrorist Actions Against the Aviation Sector and Measures

Taken Against Them

Yusuf GÜNGÖR

Öğr. Gör. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Kahta Meslek Yüksekokulu, yusufhay@gmail.com

Yayın Bilgisi

Çalışma Türü: Derleme-Literatür Makalesi

Geliş Tarihi: 17 Aralık 2020

Kabul Tarihi: 29 Aralık 2020

Cilt-Sayı: 1-1

Atıf

Güngör, Y. (2020). Havacılık Sektörüne Yönelik Terör Eylemleri ve Bunlara Karşı Alınan Önlemler. *Cihanşümul Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 5-11

Öz

Havacılık sektörü, ülkelerin sosyal, ekonomik, teknolojik, çevresel ve siyasi yapısını hem etkilenmekte hem de ondan etkilenmektedir. Bu etkileşim sadece ülkeler ile sınırlı olmayıp, küresel ölçekte tüm ülkeleri kapsayan küresel bir çerçeveye sahiptir. Havacılık sektörü yaygınlaşmasından itibaren birçok yasadışı eyleme maruz kalmıştır. Havacılık sektöründe yaşanan olumsuzluklar katastrofik sonuçlar doğurmaktadır. Bu da havacılık sektöründe yaşanan olayların küresel ölçekte medyada yer almasına sebep olmaktadır. Havayolu ulaştırmasında tarih boyunca özellikle mesajlarını küresel olarak duyurmak isteyen bireysel ve örgütlü eylemcilerin sebep olduğu olaylar yaşanmıştır. Sektörün gelişme gösterdiği dönemlerde güvenlik teknolojilerinin yeterince gelişme göstermediği dönemlerde birçok uçak kaçırma eylemi gerçekleşmiştir. Uçak kaçırma eylemlerinin yanı sıra havalimanları da birçok terör saldırısına maruz kalmıştır. Çalışmada sektöre tarih boyunca yapılan terör eylemleri bunların sebepleri ve bu saldırılar sonucunda alınan önlemler ve havacılık güvenliğinin gelişimi incelenmiştir. Eylemlerin genel olarak İsrail'in kuruluşundan sonra yoğunlaştığı görülmektedir. Bu eylemlere karşı Uluslararası Sivil Havacılık Birliği (ICAO) sürekli olarak güvenlik prosedürlerini geliştirmiştir. Prosedürlerin geliştirilmesi teknolojinin sürekli olarak gelişmesi karşısında sürekli olarak yetersiz kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Havacılık sektörü, terör, ekonomi

Abstr vbact

The aviation industry is both affected and influenced by the social, economic, technological, environmental and political structure of countries. This interaction is not limited to countries but has a global framework covering all countries globally. The aviation industry has been subjected to many illegal actions since its expansion. The adversities experienced in the aviation sector have catastrophic consequences. This causes the events in the aviation sector to take place in the media on a global scale. Throughout history, there have been incidents caused by individual and organized terrorists who want to announce their messages globally. Many hijacking operations took place in the periods when the security technologies did not show sufficient development in the periods when the sector developed. In addition to aircraft hijacking, airports have been subjected to many terrorist attacks. The aim of this study is to investigate the causes of terrorist acts carried out in the sector throughout history and the measures taken as a result of these attacks and the development of aviation security. It is seen that the actions are generally intensified after the establishment of Israel. Against these actions, the International Civil Aviation Association (ICAO) has consistently developed security procedures. The development of procedures has consistently been inadequate in the face of the continuous development of technology.

Keywords: The aviation industry, terror, economi

1. HAVACILIK SEKTÖRÜNE YÖNELİK TERÖR

Terör faaliyetleri insanlığın varlığından bu yana yaşanmaktadır ve sürekli olarak yeni enstrümanlar bularak sürekli bir gelişim göstermektedir. Modern terörizmin bazı belirgin özellikleri ‘uluslararası terörizm’, ‘yeni dalga terörizm’, ‘mega-terörizm’ ya da ‘dördüncü kuşak terörizm’ olarak isimlendirilmektedir (Neumann, 2008, 3). Teknolojik gelişmeler ile beraber ulaştırma araçları tüm insanlığa kolay ve hızlı ulaşım sağlamıştır. Bu gelişmelerin en çok görünür olduğu endüstrilerden biri de sivil havacılıktır. Havacılığın sunduğu imkânlar ile 24 saat içinde yolcu ve yük dünyanın en ücra yerlerine bile taşınır olmuştur. Bu gelişmeler bir yandan lojistik imkânları güçlendirirken bir yandan da sivil havacılığı terörizm için cazip bir hedef haline getirmiştir. Havacılığa odaklanmış terörizme karşı havacılık güvenliği, teröre karşı yürütülen savaşın bir parçası haline gelmiştir. Bu durum havacılık terörü kavramını yaratmıştır. Havacılık terörü, terörizmin özel bir türüdür (Duchesneau, 2015, 40). Havacılık terörizmini bu yeni nesil terörizm çeşitlerinin bir aracı, bir uygulama sahası olarak kabul etmek mümkündür (Neumann, 2008, 3). Havacılık terörü incelenirken insan kaynaklı tehditler dikkate alınmaktadır. Havacılığa karşı doğa kaynaklı tehditler kapsam dışında bırakılmaktadır. Havacılık terörizminin amaçları genel terörizm amaçları ile örtüşmektedir. Bu amaçları aşağıdaki şekliyle özetlemek mümkündür (Türk, 2017, s. 9);

- Propaganda yapma
- Rehine alma
- Fidyeye ya da ekonomik çıkar sağlama
- Terörizm unsuru olarak savaş çıkarma
- Savaşın özel bir tipi olma
- Akışkan ve dönüşüme müsait olma
- Devlet dışı aktörlerin artan önemi
- Teknolojik derinliğe sahip olma ve teknolojik imkânları sonuna kadar kullanma

Duchesneau (2015, s. 40), havacılık terörizmini, sivil havacılığa karşı devlet dışı aktörler tarafından siyasi emellere ulaşılması amacıyla sistematik olarak sivil unsurlara şiddet içeren saldırı düzenlenmesi bu surette otoritede terör ve korku yaratılması olarak tanımlamaktadır

2. HAVACILIK GÜVENLİĞİ

Havacılık güvenliğinin amacı; yolcuların, mürettebatın, yer hizmetleri görevlilerinin ve halkın emniyetinin her durumda en önde gelen kaygı unsuru olarak kabul edilmesi ve buna uygun tedbirlerin alınmasının sağlanması olarak belirlenmiştir. ICAO’nun güvenlik tanımı, ICAO tarafından yayımlanan Chicago Sözleşmesi Ek 17’de: “Güvenlik, Sivil havacılığı yasadışı bir müdahaleye karşı korumak için insani ve maddi kaynaklar ile önlemlerin bir karışımı” olarak tanımlanmıştır (ICAO, 2011). Türkiye’de havacılık güvenliğinin sağlanabilmesi için kullanılan yasal doküman Milli Sivil Havacılık Güvenlik Programıdır. Havacılık güvenliği kavramı Milli Sivil Havacılık Güvenliği Programında “Sivil havacılığı

yasadışı müdahale eylemine karşı koruma amaçlı tedbirler ve insan ve doğal kaynakların birleşimi” olarak tanımlanmıştır (SHGM, 2015).

3. HAVACILIK SEKTÖRÜNE YÖNELİK TERÖR FAALİYETLERİ

Havacılık sektörünün yasadışı eylemciler diğer bir ifadeyle teröristler tarafından hedef alınmasının sebepleri, havacılık sektörüne yönelik saldırıların büyük mali kayıplara sebep olması, sektöre yönelik yasadışı faaliyetlerin ulusal ve uluslararası medya da haber niteliği taşıması ve katastrofik sonuçlara sebep olmasıdır (Harrison, 2009 s. 25).

Hava korsanlığı olayı ilk defa 1931 yılında Perulu teröristlerin bir Pan American havayolu işletmesine ait posta uçağını kaçırmalarıyla başlamıştır. Korsanlar, Ford Trimotor posta uçağını kaçırmakla propaganda broşürlerini havadan dağıtmayı amaçlamışlardır (Oldham, 2007). Havacılık güvenliği tarihi ilk olarak uçak ve hangar sahiplerinin; hırsızlık, tesislere izinsiz giriş, biletsiz yolculuk yapmaya çalışanlar gibi durumlar ile mücadele edilmesi ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Genellikle mal sahipleri tarafından bu güvenlik tedbirleri uygulanmıştır. Devletler, devlet işletmeleri ve özel işletmeler tarafından havacılık güvenliği hizmetlerinin ilk uygulamaları yürütülmüştür (Kanadiah, 2004).

Tablo 1 Tarihte Havayolu Sektörüne Yönelik Terör Faaliyetleri

1931	1931 Kayıtlara geçen ilk uçak kaçırma olayı
1933	1933 Kayıtlara geçen ilk uçak bombalama olayı
1945-62	Komünist rejim üyesi ülke vatandaşlarının yoğun bir biçimde uçak kaçırma eylemlerinde bulunması
1968	1968 Terörist bir örgüt tarafından gerçekleştirilen ilk uçak kaçırma olayı
1970	İlk havaalanı saldırısı
1968-73	Dünya çapında 364 (1969’da 87 adet olmak üzere) uçak kaçırma olayının yaşanması
1980-82	Havacılık sektörünün yoğun terörist saldırılarla karşı karşıya kalması (3 yılda 105 olay)
2001	11 Eylül 2001 İkiz Kulelere saldırılması sonucu güvenlik önlemlerinin ciddi bir biçimde değişmesi

Kaynak: (Thomas, 2008)

Yukarıdaki tabloda havayolu sektörüne yönelik faaliyetleri verilmiştir. Tabloya göre havacılık sektörü tarih boyunca çeşitli yasadışı olaylara maruz kalmıştır. Faaliyetlerin yoğunluğu Arap-Yahudi gerginliğinden dolayı yaşanan olaylardır. 1968 yılından itibaren havacılık sektöründe İsrail karşıtı kişilerin gerçekleştirdiği faaliyetler yoğunlaşmıştır. Terör faaliyetleri özellikle havalimanlarında alınan önlemler dolayısıyla düşüş gösterse de devam etmiştir. Ayrıca havayolu sektörü Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere çeşitli ülkelerin gerçekleştirdiği komplolara da konu olmuştur. ABD Savunma Bakanlığında görevli Lyman L. Lemnizter imzalı bir belgede 1962 yılında ABD’nin Küba’daki faaliyetlerini meşrulaştırmak için imzalı bir belgenin bir bölümünde öğrenciler ile dolu olduğunu iddia

edeceği bir uçağın Kübalılarca kaçırıldığı şayiasını yayma planı yapmışlardır (US The Secretary of Defense, 1962, s. 10). Ayrıca 11 Eylül 2001’de gerçekleştirilen saldırıların bir komplo olduğu, saldırıyı gerçekleştiren örgütlerin, teknolojik ve insan kaynakları açısından eylemi gerçekleştirecek kapasiteye sahip olmadıkları, kulelere çarptırılan ve yolcu uçağı oldukları iddia edilen uçakları aslında askeri uçaklar olduğu, örgütün eylemi üstlendiğinin açıklandığı görüntünün aslında örgütün liderine ait olmadığı, binaların yıkılma şeklinin planlı olduğu, Amerikan Savunma Bakanlığı’nın merkezi olan Pentagon binasının hasarına bakıldığında ve görgü tanıklarının ifadelerine göre binanın bir füze ile vurulduğu iddiaları ortaya atılmıştır (Safrany, 2013, 5). Sonuç olarak havayolu sektörü her açıdan bir çok yasadışı eyleme maruz kalmaktadır.

4. TERÖR FAALİYETLERİNE KARŞI ALINAN ÖNLEMLER

Havacılık endüstrisine yönelik yasadışı eylemlerin artması sonucunda ICAO’nun ilgili kurulları toplanarak havacılık güvenliği ile ilgili standartları Annex 17 adıyla yayınlanmıştır.

Annex 17, ICAO sivil havacılık emniyeti programı için temel niteliğinde olup, sivil havacılığın ve faaliyetlerinin yasa dışı müdahalelere karşı korunmasını amaçlamaktadır. Annex 17 ile her bir antlaşma ülkesinin teknik ve yönetsel düzenlemeler ile uluslararası hava taşımacılığının güvenliğini sağlayacak ulusal bir güvenlik programını ve değerlendirme sistemini oluşturması gerektiği belirlenmiştir (ICAO, 2002). Teknolojinin gelişmesi ve yaşanan olaylar sonucunda ilgili kuruluşlar havacılık güvenliği ile ilgili uygulamalar sürekli güncellenmektedir. ICAO tarafından geliştirilmiş olan Doküman 8973, havacılığın tüm süreçleri için güvenlik tedbirlerini ve prosedürlerini kapsamaktadır. Doküman 8973’ün temel amacı, Annex 17’de yer alan uluslararası standartları ve tavsiyeleri uygulamada ülkelere yardımcı olabilmektir (Aleman, 2008, s. 72). Doküman 8973, havacılık güvenlik programını uygulayarak ülkelerin yasa dışı girişimleri engellenmelerini ve müdahale etmelerini içermektedir. Doküman 8973 incelendiğinde aşağıda belirtilen bileşenlerden oluştuğu görülmektedir (ICAO, 2002);

- Ulusal Havacılık Güvenliği Programının niteliğinin belirlenmesi,
- Havaalanlarında güvenliğin sağlanması konusundaki önlemler,
- Yasa dışı eylemlere karşı davranış biçimlerinin tanımlanması,
- İnsan kaynağının seçilmesi, eğitimi ve sertifikasyonu,
- Güvenlik değerlendirme kriterleri ve prosedürleri.

Son zamanlarda özellikle personelin karıştığı olaylar dolayısıyla personele yönelik alınacak önlemler de güvenlik tedbiri kapsamına alınmıştır.

5. SONUÇ

Havayolu sektörü yapısı gereği birçok yasadışı eyleme maruz kalmaktadır. Bu eylemlerin tarz ve şekli teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişebilmektedir. Özellikle politik eylemler bu yasadışı eylemleri odağını oluşturmaktadır. İsrail'e yönelik eylemler, kara dullar olarak bilinen Çeçen kadın savaşçıların Rusya'ya karşı eylemleri havacılık sektörüne yönelik eylemlerin yoğunluğunu oluşturmaktadır. Bazı ülkelerin de havacılık sektörünü zora sokabilecek bazı eylemleri planladıkları bilinmektedir. Uluslararası Sivil Havacılık Organizasyonu (ICAO), havacılığa yönelik tehditlere karşı önlemler almaktadır. Bu önlemleri olayların oluş şekline ve teknolojik şartlara göre sürekli olarak güncellemektedir.

6. KAYNAKÇA

- Aleman, M. A. (2008). The International Civil Aviation Security Program Established by ICAO. A. R. Thomas içinde, *Aviation Security Management-Volume 1* (s. 65-76). Westport CT: Praeger Security International.
- Duchesneau, J. (2015). *Aviation Terrorism Thwarting High-Impact Low-Probability Attacks*. Kingston ON: Division of Graduate Studies of the Royal Military College of Canada.
- Harrison, J. (2009). *International Aviation and Terrorism : Evolving Threat*. Londra: Routledge.
- ICAO. (2002). Security Manual for Safeguarding Civil Aviation Against Acts of Unlawful Interference. *Doc 8973*. Montreal: ICAO.
- ICAO. (2011). . *Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesine Ek 17 Güvenlik, Kanun Dışı Müdahale Eylemlerine Karşı Uluslararası Sivil Havacılığın Korunması*. Montreal: ICAO.
- Kanadiah, S. (2004). The Privatisation of Aviation Security: An Evaluation of Different Models. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Singapur: National University of Singapore.
- Neumann, P. R. (2008). *Terrorism in the 21st Century The Rule of Law as a Guideline for German Policy*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung Dept. For Development Policy, .
- Oldham, P. (2007). Securing the Aviation Transportation System. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Monterey CA: Naval Postgraduate School.
- Safrany, B. (2013). 9/11 Conspiracy Theories. *Hungarian Journal of English and American Studies*, 11-30.

SHGM. (2015). *Milli Sivil Havacılık Güvenlik Programı*,. Ankara: Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü.

Thomas, A. R. (2008). *Aviation Security Management*. Santa Barbara CA: Greenwood Publishing Group Inc.

US The Secretary of Defense. (1962). US The Secretary of Defense. *Memorandum For The Secretary of Defense*. Washington: US The Secretary of Defense.